

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук Кравченка Івана Олександровича – на дисертаційне дослідження Науменка Сергія Михайловича «Адміністративно-правові засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами», подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Виконання завдань правоохоронної діяльності передбачає вжиття уповноваженими на її здійснення посадовими особами вичерпних заходів, у тому числі і в частині встановлення тих чи інших обставин протиправної поведінки особи, доведення певних фактів та обставин. Важливою складовою таких заходів є використання спеціальних знань у формі проведення відповідних судових експертиз та експертних досліджень. І слід погодитися із здобувачем, що ефективна та кваліфікована правоохоронна діяльність вимагає від правоохоронців повсякденно застосовувати комплекс знань, у тому числі спеціальних знань, якими володіють експерти (с. 14), що передбачає налагодження тісної співпраці і взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. До того ж розвиток науково-технічного прогресу, у тому числі і в галузі судових експертиз, викликає необхідність розроблення нових форм та методів використання спеціальних знань у правоохоронній діяльності та пристосування їх до реалій сьогодення. Таким чином, зазначене вище свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження С.М. Науменка та вказує на значення його результатів для подальшого розвитку юридичної науки, а також правозастосовної практики у сфері взаємодії органів та установ у правоохоронній сфері.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень НАПрН України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів НАПрН України від 13 лютого 2016 року. Пріоритетних напрямів наукових досліджень

Університету сучасних знань на 2017–2022 рр. (с. 15). Вказане також підтверджує актуальність обраної автором теми.

Метою дисертаційного дослідження, яка визначила його завдання, автором обрано встановлення сутності та особливостей адміністративно-правових засад взаємодії експертних установ з правоохоронними органами, а також шляхів їх удосконалення (с. 15-16). Досягнення мети дослідження відбулось за рахунок виконання основних його завдань (с. 16), виважене та методологічно правильне формулювання яких дозволило авторові системно та послідовно висвітлити основні та найбільш актуальні проблеми спільної діяльності експертних установ з правоохоронними органами. Як свідчить ознайомлення із текстом дисертаційного дослідження всі завдання автором виконанні повно та на належному науково-теоретичному рівні.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Раціональна та внутрішньо узгоджена структура дисертаційного дослідження свідчить про високий ступінь обґрунтованості результатів роботи. Загальна структура дисертації в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою об'єктом, предметом, метою та завданнями дослідження. У результаті проведеного дослідження здобувачем сформульовано низку нових наукових висновків та рекомендацій (с. 74-78, 138-141, 161-164, 165-171). Обґрунтованість і достовірність цих положень забезпечується використанням автором сучасних загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання (с. 17). Крім того, належний ступінь наукової обґрунтованості і достовірності результатів дослідження забезпечено завдяки використанню здобувачем відповідної джерельної бази. Її становлять праці фахівців у галузі філософії, загальної теорії держави і права, адміністративного права та процесу, кримінального процесу, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають адміністративно-правові засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами, узагальнення практики діяльності експертних установ, довідкові видання, статистичні

матеріали (с. 17-18), список використаних джерел, який містить 247 найменувань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що представлена ним дисертація є одним із перших комплексних досліджень, в якому на основі аналізу доктринальних підходів до правового регулювання і аналізу практики взаємодії експертних установ з правоохоронними органами визначено сутність, зміст та розкрито особливості адміністративно-правових засад такої взаємодії, а також надано обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства у досліджуваній сфері (с. 18-21). Це дозволило авторові обґрунтувати низку нових положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань.

Характеристика змісту роботи. Змісту дисертаційного дослідження притаманний досить високий теоретичний і науково-методологічний рівень вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало сформульовані дефініції, класифікації і критерії дозволили аргументовано визначити авторську позицію. Так, заслуговує на підтримку наведене автором з урахуванням аналізу ознак правоохоронних органів (с. 23-27) групування системи цих органів, які взаємодіють з експертними установами, а саме: основні правоохоронні органи (національна поліція, СБУ, ДБР, НАБУ та ряд інших), а також органи, які поряд з основною діяльністю реалізують певні правоохоронні функції (органи державного фінансового контролю, Державна виконавча служба; органи рибоохорони тощо) (с. 30). Проаналізувавши практичний аспект взаємодії цих органів із експертами та експертними установами, автором виділені ознаки, які характеризують таку взаємодію, до числа яких ним слушно віднесено: це спільна діяльність вказаних суб'єктів; регулюється нормами адміністративного права та інших галузей права; узгоджена за цілями та способами діяльності; спрямована на досягнення спільних цілей та результатів; зміст взаємодії визначається поставленими завданнями та результатами; за невиконання чи неналежне виконання завдань взаємодії сторони несуть відповідальність (с. 35).

І цілком логічним продовженням дослідження цього питання стала

змістовна характеристика завдань та функцій експертних установ як суб'єктів взаємодії з правоохоронними органами. Так, автором небезпідставно під завданнями у цій сфері пропонується розуміти визначені в законодавстві чи в інший спосіб напрямки роботи експертів, що визначаються метою їх діяльності та реалізуються в межах їх повноважень з урахуванням існуючої обстановки (с. 37). З цим висновком цілком можна погодитися. А до їх числа здобувачем слушно віднесено: завдання проведення дослідження та надання висновку, завдання як учасника кримінального провадження, завдання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної діяльності (с. 42-43)

При дослідженні питання компетенції експертних установ як суб'єктів взаємодії з правоохоронними органами автором, доведено, що компетенція експертів у сфері взаємодії з цими органами закріплена в законодавстві та впливає з тих завдань, на виконання яких спрямована така взаємодія, а також характеризується обсягом їх прав та обов'язків, необхідних для належного виконання завдань експерта (с. 51). З метою удосконалення правової регламентації компетенції експертних установ та експертів здобувачем опрацьовано відповідні пропозиції (с. 60-61), які можна підтримати.

Досліджуючи питання юридичних гарантій та юридичної відповідальності експертних установ як суб'єктів взаємодії з правоохоронними органами автор обґрунтував низку цікавих теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Так, юридичні гарантії діяльності експертів ним визначено як сукупність встановлених державою та закріплених у законодавстві умов, засобів і способів, що сприяють виконанню поставлених перед ними завдань та забезпечують реалізацію та захист їх прав та законних інтересів (с. 62), а за змістом ці гарантії автором цілком доречно об'єднано у групи: функціональні, які забезпечують ефективну та незалежну діяльність експерта та організаційні, які створюють належні умови для роботи експерта. Їх розширений перелік наведено в роботі (с. 66-67). З приводу відповідальності експертних установ під час взаємодії, то автор характеризує її як регламентовану законодавством реакцію компетентних державних органів та їх посадових осіб на діяльність експертів з виконання

поставлених перед ними завдань та дотримання встановлених законодавством вимог, що виражається в застосуванні щодо них у встановленому порядку заходів впливу особистого, майнового чи організаційного характеру (с. 69). І з таким поглядом на критерії оцінки в цілому, за невеличким уточненням, можна погодитися. В роботі цілком доречно наведена характеристика окремих видів юридичної відповідальності експертних установ як суб'єктів взаємодії з правоохоронними органами.

Цілком обґрунтованими є висновки дисертанта з питань, пов'язаних із адміністративно-правовим механізмом взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. Так, насамперед, це стосується характеристики його сутності (сукупність взаємопов'язаних адміністративно-правових засобів, способів та форм, за допомогою яких здійснюється регулювання спільної діяльності експертних установ з правоохоронними органами с. 87) та структури (адміністративно-правові норми; адміністративно-правові відносини; суб'єкти, наділені відповідними адміністративними повноваженнями; акти реалізації норм права; засоби, способи та форми впливу на суспільні відносини; організаційні елементи забезпечення взаємодії експертних установ з правоохоронними органами с. 91). Звісно, що вказаний механізм забезпечує можливість належного здійснення взаємодії експертних установ з правоохоронними органами за окремими її напрямками, до числа яких, автором небезпідставно віднесено: проведення судових експертиз та експертних досліджень; залучення експерта до проведення слідчих дій; залучення експерта для надання пояснень; обмін інформацією; проведення спільних науково-методичних заходів (с. 95). З цим висновком слід погодитися і звернути увагу на його важливе методологічне значення для удосконалення практичної діяльності по взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. Позитивно, що в дослідженні автором докладно проаналізовані основні напрямки взаємодії експертних установ з правоохоронними органами.

Становлять науковий інтерес і результати дослідження автором питання форм та методів взаємодії експертних установ з правоохоронними органами.

Зокрема ним зроблено висновок, що форма такої взаємодії – це зовнішнє вираження їх погодженої спільної діяльності з виконання поставлених перед ними завдань, що реалізується в межах їх компетенції у встановленому законом порядку з дотриманням певних процедур та спрямоване на досягнення певних результатів (с. 109). А до основних форм взаємодії з урахуванням аналізу точок зору науковців здобувачем слушно віднесено: надання експертних висновків, консультацій та роз'яснень; ведення обліків; обмін інформацією; розробка та виконання спільних планів; проведення спільних навчань, заходів наукового чи методичного характеру; розробка спільних методичних матеріалів; проведення спільних нарад тощо (с. 140). Відповідно за результатами аналізу питання методів взаємодії експертних установ з правоохоронними органами автором виявлено їх сутність (сукупність регламентованих законодавством способів, прийомів та засобів їх спільної діяльності та впливу один на одного з метою виконання поставлених перед ними завдань та досягнення відповідних результатів с. 118) та уточнено основні їх ознаки (с. 120-121). Ці висновки носять теоретичний характер та сприяють формуванню методологічної основи взаємодії експертних установ з правоохоронними органами.

Також С.М. Науменком в роботі проведено змістовне дослідження організаційних засад досліджуваної ним взаємодії (сукупності правил, на основі яких забезпечується їх спільна та злагоджена робота з реалізації поставлених перед ними завдань с. 129), за результатами чого автором визначені основні правила, на яких така взаємодія здійснюється (с. 132), а також запропоновано напрямки їх вдосконалення (с. 141). Врахування, належне нормативне закріплення та реалізація цих висновків сприятиме підвищенню ефективності взаємодії суб'єктів у правоохоронній сфері.

Не можна оминати увагою і результати дослідження здобувачем низки актуальних питань удосконалення адміністративно-правового забезпечення взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. За результатами якого ним запропоновані конкретні заходи у цій сфері, а саме: вдосконалення адміністративно-правового статусу експерта шляхом внесення змін і доповнень

до Закону України «Про судову експертизу»; закріплення адміністративно-правового статусу експертів, які працюють поза державними спеціалізованими експертними установами; закріплення процедури взаємного інформування сторін про призначення та проведення експертизи, а також про надані експертом висновки; нормативне закріплення основних напрямків взаємодії експерта з правоохоронними органами; розробка типових статутів експертних установ за кожним видом судово-експертної діяльності та інструкцій з організації їх взаємодії з правоохоронними органами за кожним із напрямків такої взаємодії та ряд інших пропозицій (с. 161-164). Вважаємо, що їх реалізація позитивно вплине на стан взаємодії експертних установ з правоохоронними органами за кожним напрямом такої взаємодії.

Дискусійні положення та зауваження.

У роботі містяться й інші слушні положення, висновки та пропозиції.

Разом з тим, визнаючи в цілому належний теоретичний рівень дисертації та практичне значення її результатів, зазначу, що це не виключає критичного підходу до аналізу окремих висновків здобувача, зокрема:

1. Взаємодію експертних установ з правоохоронними органами дисертант обмежує лише їх діяльністю, спрямованою на виконання завдань у сфері кримінального провадження (с. 34), але, наприклад, експертиза здійснюється у судовому розгляді як кримінальних, так цивільних і господарських справ (ст. 1 Закону України «Про судову експертизу»).

2. Завдання експертів здобувач пропонує розуміти як визначені в законодавстві чи в інший спосіб напрямки їх роботи (с. 37), але визначення «в інший спосіб» будь-яких аспектів діяльності органів державної влади та їх посадових осіб суперечить вимогам ст. 19 Конституції України.

3. Серед видів юридичної відповідальності експертів автором виділено конституційно-правову (с. 69), але експерти не є учасниками конституційно-правових відносин, Конституція України не регламентує ні їх прав, ні обов'язків, а тому їх не доцільно визнавати суб'єктами конституційно-правової відповідальності.

4. На стор. 111 адміністративно-правові форми взаємодії експертних установ з правоохоронними органами дисертант поділяє на правові та неправові. Вважаємо, що в правовій державі, якою є Україна, все, що вчиняють державні органи має бути лише в межах права, тобто правовим. Тому понятійний апарат щодо цього різновиду організаційної форми взаємодії експертних установ з правоохоронними органами доцільно уточнити.

5. В розділі 2.4. роботи автор аналізує організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами (визначення її цілей та завдань; прийняття управлінських рішень, планування та оцінка результативності взаємодії; інформаційно-аналітичне, кадрове та матеріально-технічне забезпечення; діловодство), але за своїм значенням вказані положення не є головним положенням (принципом взаємодії), адже саме таке значення має поняття «засада», це скоріше основні заходи організаційно-управлінського забезпечення взаємодії. Тому ця позиція автора потребує уточнення.

В той же час, висловлені зауваження характеризують складність та потребу у подальшому дослідженні теоретичних і удосконаленні практичних питань взаємодії експертних установ з правоохоронними органами, що свідчить про актуальність досліджуваної автором проблематики. А тому ці зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження С.М. Науменка.

Повнота висвітлення результатів дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено в шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, трьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях. Публікації відображують основні результати наукового дослідження.

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату. Аналіз тексту дисертаційного дослідження С.М. Науменка та його автореферату дає підстави констатувати ідентичність основних положень автореферату і дисертації. Дисертацію й автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН вимог.

Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад здобувача в юридичну науку. Послідовне поєднання у дослідженні основної проблематики теми, її актуальність, логічне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про належний науковий рівень проведеного дослідження та підготовки здобувача. Виконане С.М. Науменком дисертаційне дослідження сприяє розв'язанню ряду теоретичних і практичних питань, що мають значення для підвищення ефективності взаємодії експертних установ з правоохоронними органами.

Викладене дозволяє зробити **висновок**, що дисертаційне дослідження на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами» є завершеною науковою працею, у якій її автором отримано повні науково обгрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку юридичної науки та практичної діяльності правоохоронних органів і експертних установ. Робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Науменко Сергій Михайлович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
Доцент кафедри
приватного та соціального права
юридичного факультету
Сумського національного
аграрного університету
доктор юридичних наук

І. О. Кравченко

